

AGROTECHNIKA	N O R M A B R A N Ż O W A	BN-82
	Gleba i materiał roślinny Oznaczenie pozostałości herbicydów Substancja aktywna — diquat i paraquat	9180-22
		Grupa katalogowa 1502

1. WSTĘP

1.1. Przedmiot normy. Przedmiotem normy jest metoda oznaczania diquat i paraquat w materiale roślinnym i glebie przy zastosowaniu metody spektrofotometrycznej.

1.2. Zakres stosowania normy. Norma ma zastosowanie do oznaczania pozostałości preparatów, których substancją aktywną jest dwubromek lub dwuchlorek diquat (dwubromek lub dwuchlorek N,N'-etyleno-2,2'-dwupirydylowy) oraz dwumetylosiarczan lub dwuchlorek paraquat (dwumetylosiarczan lub dwuchlorek 1,1'-dwumetylo-4,4'-dwupirydylowy) w przypadkach:

- a) kontroli pozostałości diquat lub paraquat w materiale roślinnym i glebie, w celu określenia stopnia ich skażenia,
- b) analiz pozostałości w wyniku incydentalnych uszkodzeń upraw, analiz arbitrażowych i sądowych.

2. METODA OZNACZANIA

2.1. Zasada oznaczania polega na wydzieleniu diquat lub paraquat z badanej próbki przez ekstrakcję kwasem siarkowym, wstępnym oczyszczeniu ekstraktu na Celite 545, a następnie na kolumnie jonitowej (Zerolit 225), stosując do wymycia substancji aktywnej nasyconego roztworu chlorku amonowego oraz oznaczaniu zawartości badanej substancji metodą spektrofotometryczną.

2.2. Aparatura, przyrządy i materiały

- a) Homogenizator z pojemnikiem szklanym lub ze stali nierdzewnej.
  - b) Łącznie elektryczne.
  - c) Młynek do mielenia ziarna i słomy.
  - d) Spektrofotometr z kompletem kuwet kwarcowych 1- lub 4-centymetrowych.
  - e) Szklana kolumna chromatograficzna o długości 500 mm i średnicy wewnętrznej 10 mm.
  - f) Zamrażarka.
- 2.3. Odczynniki i roztwory**
- a) Alkohol kaprylowy cz.d.a.
  - b) Celite 545.
  - c) Chlorek amonowy cz.d.a., roztwór 2,5-procentowy.
  - d) Chlorek amonowy cz.d.a., roztwór nasycony.
  - e) Chlorek sodowy cz.d.a., roztwór nasycony.

f) Diquat (dwubromek lub dwuchlorek N,N'-etyleno-2,2'-dwupirydylowy), minimum 99 % czystości.

g) Dwutionin sodowy cz.d.a., roztwór 0,2-procentowy w 0,3M roztworze wodorotlenku sodowego¹⁾.

h) Kationit Zerolit 225 o uziarnieniu 52 do 100 mesh.

i) Kwas siarkowy cz.d.a., roztwór 18M.

j) Kwas solny cz.d.a., roztwór 2M.

k) Paraquat (dwumetylosiarczan lub dwuchlorek 1,1'-dwumetylo-4,4'-dwupirydylowy), minimum 99 % czystości.

l) Wersenian dwusodowy EDTA (sól dwusodowa kwasu etylenodwuaminoczwerooctowego) cz.d.a., roztwór 5-procentowy.

ł) Wodorotlenek sodowy cz.d.a.

2.4. Przygotowanie roztworów wzorcowych. Sole paraquat są higroskopijne, dlatego przed naważaniem należy je wypażyć w 100 °C przez 5 h, następnie ostudzić w eksykatorze.

Roztwór A: W kolbie pomiarowej pojemności 250 cm³ rozpuścić w nasyconym roztworze chlorku amonowego 0,0864 g wzorca dwuchlorku paraquat lub 0,1370 g dwumetylosiarczanu paraquat (0,0927 g wzorca dwuchlorku diquat lub 0,1229 g dwubromku diquat) odważonego z dokładnością do 0,0001 g, następnie uzupełnić nasyconym roztworem chlorku amonowego do kreski i wymieszać: 1 cm³ tak przygotowanego roztworu zawiera 250 µg substancji wzorcowej.

Roztwór B: Do kolby pomiarowej pojemności 250 cm³ odmierzyć 10 cm³ roztworu A. Uzupełnić nasyconym roztworem chlorku amonowego do kreski i dobrze wymieszać. 1 cm³ roztworu B zawiera 10 µg substancji wzorcowej.

Roztwór C: Do kolby pomiarowej pojemności 100 cm³ odmierzyć 10 cm³ roztworu B, uzupełnić nasyconym roztworem chlorku amonowego do kreski i dobrze wymieszać. 1 cm³ roztworu C zawiera 1 µg substancji wzorcowej.

Roztwór D: Do kolby pomiarowej pojemności 100 cm³ odmierzyć 7,5 cm³ roztworu B, uzupełnić nasyconym roztworem chlorku amonowego do kreski i dobrze wymieszać. 1 cm³ roztworu D zawiera 0,75 µg substancji wzorcowej.

Roztwór E: Do kolby pomiarowej pojemności 100 cm³

¹⁾ Roztwór 0,2-procentowy dwutioninu sodowego w 0,3M roztworze wodorotlenku sodowego jest trwały tylko 1,5 h od momentu przygotowania.

Zgłoszona przez Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa
Ustanowiona przez Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej dnia 22 marca 1982 r.
jako norma obowiązująca od dnia 1 października 1982 r.
(Dz. Norm. i Miar nr 9/1982 poz. 19)

odmierzyć 5 cm³ roztworu B, uzupełnić do kreski nasyconym roztworem chlorku amonowego i dobrze wymieszać. 1 cm³ roztworu E zawiera 0,5 µg substancji wzorcowej.

Roztwór F: Do kolby pomiarowej pojemności 100 cm³ odmierzyć 2,5 cm³ roztworu B, uzupełnić do kreski nasyconym roztworem chlorku amonowego i dobrze wymieszać. 1 cm³ roztworu F zawiera 0,25 µg substancji wzorcowej. Ww. roztwory przechowywać w butelkach z ciemnego szkła.

2.5. Pobieranie, przygotowanie i przechowywanie próbek

2.5.1. Pobieranie próbek gleby i materiału roślinnego — wg PN-78/R-04011.

2.5.2. Przygotowanie próbki gleby do analizy. Ze średniej próbki pobranej wg 2.5.1 należy usunąć kamienie, resztki roślin itp. zanieczyszczenia, następnie dokładnie próbkę rozdrobnić w moździerzu porcelanowym lub młynku i wymieszać. Z tak przygotowanej próbki należy pobrać odpowiednią naważkę do bezpośredniej analizy chemicznej.

2.5.3. Wyznaczenie masy gleby powietrznie suchej. Z każdej próbki glebowej przygotowanej wg 2.5.2 odważyć 100 g gleby z dokładnością do 0,1 g, rozsypać cienką warstwą na plastikowej tacy o wymiarach około 20 × 20 cm i pozostawić przez 48 h w temperaturze pokojowej. Po tym czasie glebę należy ponownie zważyć. Różnicę mas przyjąć za wilgotność gleby ($W - w$ %). Współczynnik przeliczeniowy (W) należy obliczyć wg wzoru

$$W = 1 - \frac{Wg}{100} \quad (1)$$

w którym Wg — wilgotność gleby oznaczana po 48 h, %.

2.5.4. Przygotowanie próbki materiału roślinnego do analizy. Ze średniej próbki pobranej wg 2.5.1 należy usunąć wszelkie zanieczyszczenia, następnie dokładnie rozdrobnić krajalnicą lub w młynku i wymieszać. Z tak przygotowanej próbki należy pobrać odpowiednią naważkę do analizy chemicznej.

2.5.5. Przechowywanie próbek do analiz. Próbki pobrane wg 2.5.1 i przygotowane wg 2.5.2 lub 2.5.4 dla zabezpieczenia przed rozkładem substancji aktywnej, przechowywać w temperaturze -20 °C w zamkniętych pudełkach z tworzywa sztucznego lub parafinowanych tekturowych albo w woreczkach foliowych z widocznymi na wierzchu numerami próbek.

Do analizy należy pobrać naważkę po uprzednim całkowitym rozmrożeniu.

2.6. Wykonanie oznaczania

2.6.1. Ekstrakcja próbki glebowej. 25 g gleby przygotowanej wg 2.5.2 umieścić w kolbie kulistej pojemności 500 cm³, zalać 65 cm³ wody destylowanej i 35 cm³ 18M kwasu siarkowego. Do kolby dodać 1 cm³ alkoholu káprylogowego. Próbkę ekstrahować pod chłodnicą zwrotną w temperaturze wrzenia przez 5 h. Po ostudzeniu do temperatury pokojowej przepłukać chłodnicę 50 cm³ wody destylowanej, próbkę rozcieńczyć do objętości około 500 cm³ wodą destylowaną. Ekstrakt można pozostawić do dnia następnego.

2.6.2. Sączenie ekstraktu próbki glebowej. Na lejku Büchnera ($\varnothing = 16$ cm), połączonego z kolbą próżniową pojemności 2 dm³, umieścić sączonej jakości twardy i zwilżyć go wodą. Przez lejek przesączyć zawieszoną wodną Celite 545 (10 g Celite 545 w 150 cm³ wody destylowanej). Przesącz wodny odrzucić. Otrzymany ekstrakt wg 2.6.1 przesączyć przez lejek Büchnera. Pozostałość na lejku przemyć dwukrotnie 100 cm³ wody destylowanej. Roztwór przenieść do rozdzielacza pojemności 1 dm³ i rozcieńczyć wodą destylowaną do objętości około 1 dm³.

2.6.3. Oczyszczanie ekstraktu próbki glebowej. Do kolumny szklanej, z umieszczoną na dnie watą szklaną, wlać zawieszoną: 5 g jonitu w 25 cm³ wody destylowanej. Pozostawić nad wypełnieniem 2 mm warstwę wodną. Kolumnę przemyć z prędkością 5 cm³/min, 20 cm³ nasyczonego roztworu chlorku sodowego, a następnie 50 cm³ wody destylowanej. Przez tak przygotowaną kolumnę przepuścić ekstrakt z prędkością 5 ÷ 10 cm³/min. Zanieczyszczenia wymywać z prędkością 3 ÷ 4 cm³/min kolejno następującymi odczynnikami: 25 cm³ wody destylowanej, potem 100 cm³ 2M roztworu kwasu solnego, następnie 25 cm³ wody destylowanej, następnie 50 cm³ 2,5-procentowego roztworu chlorku amonowego i na koniec 25 cm³ wody destylowanej. Diquat lub paraquat eluuje się z kolumny nasyconym roztworem chlorku amonowego z prędkością 1 cm³/min. Do oznaczania końcowego należy zebrać do kolbki pomiarowej pojemności 50 cm³ pierwsze 50 cm³ eluatu.

2.6.4. Ekstrakcja próbki materiału roślinnego. Próbkę przygotowaną wg 2.5.4 umieścić w kolbie kulistej pojemności 2 dm³. Naważki jak i odpowiednie ilości wody destylowanej oraz 18M kwasu siarkowego, potrzebnych do ekstrakcji, podano w tabl. 1. Dalszy ciąg ekstrakcji — wg 2.6.1.

Tablica 1

Rodzaj analizowanego materiału roślinnego	Naważka g	Objętość, cm ³	
		woda destylowana	kwas siarkowy — roztwór 18M
Warzywa i owoce, ziemniaki	250	200	15
Ziarno zbóż	50	450	15
Trawa, słoma, siano itp.			
a) świeże	100	500	15
b) suche	25	500	15

2.6.5. Sączenie ekstraktu próbki materiału roślinnego. W przypadku oznaczania pozostałości paraquatu należy postępować wg 2.6.1. Przy oznaczaniu pozostałości diquatu, należy próbkę przesączyć wg 2.6.2. Otrzymany przesącz przenieść do zlewki pojemności 2 dm³, mieszając dodawać powoli stały wodorotlenek sodowy (17 ÷ 25 g), tak długo aż roztwór osiągnie pH = 8 ÷ 9 (wartość pH nie może być przekroczona). Dodać 50 cm³ 5-procentowego roztworu wersenianu dwusodowego i zamieszać (pH roztworu powinno wynosić 6 ÷ 7). W przypadku gdy roztwór będzie miał pH wyższe od 7, dodać taką ilość roztworu wersenianu dwusodowego,

aby uzyskać żądane pH. Przesączyć roztwór przez Celite 545, pozostałość na lejku przemyć 100 cm³ wody destylowanej. Przesącz przemieść do rozdzielacza pojemności 1 dm³.

2.6.6. Oczyszczanie ekstraktu próbki materiału roślinnego. Do kolumny szklanej, z umieszczoną na dnie wata szklaną, wlać zawiesinę: 3,5 g jonitu w 25 cm³ wody destylowanej. Pozostawić nad wypełnieniem 2 mm warstwę wodną. Kolumnę przemyć z prędkością 5 cm³/min, 20 cm³ nasyconego roztworu chlorku sodowego, a następnie 50 cm³ wody destylowanej. Przez tak przygotowaną kolumnę przepuścić ekstrakt z prędkością 5 ÷ 10 cm³/min. Zanieczyszczenia wymywać 20 cm³ 2,5-procentowego roztworu chlorku amonowego. W przypadku oznaczania pozostałości paraquatu, kolumnę przemyć dodatkowo 25 ÷ 50 cm³ wody destylowanej. Diquat lub paraquat eluuje się z kolumny nasyconym roztworem chlorku amonowego z prędkością 1 cm³/min. Do oznaczania końcowego należy zebrać do kolbki pomiarowej pojemności 50 cm³ pierwsze 50 cm³ eluatu.

2.6.7. Oznaczanie spektrofotometryczne

2.6.7.1. Sporządzanie krzywej wzorcowej. Krzywą wzorcową należy wykonać za pomocą roztworów wzorcowych przygotowanych wg 2.4. Z roztworów C, D, E i F odmierzyć do probówek po 10 cm³, dodać po 2 cm³ 0,2-procentowego roztworu dwutioninu sodowego w 0,3M roztworze wodorotlenku sodowego, zamieszać. Dodatkowo odmierzyć 10 cm³ nasyconego roztworu chlorku amonowego i dodać 2 cm³ 0,2-procentowego roztworu dwutioninu sodowego w 0,3M roztworze wodorotlenku sodowego (roztwór porównawczy). W ciągu 5 min zmierzyć absorpcję roztworów wzorcowych w odniesieniu do roztworu porównawczego. Dla diquatu pomiary należy wykonać dla każdego stężenia przy następujących długościach fal: 375, 379 (maksimum absorpcji), 383 i 385 nm, natomiast dla paraquatu — 392, 396 (maksimum absorpcji), 400 i 401 nm. Wykreślić krzywą wzorcową: wartość absorpcji przy max (379 nm — diquat, 396 nm — paraquat) = f (ilość wzorca w µg/cm³). W przypadku spektrofotometru wyposażonego w rejestrator, pomiary należy wykonać w zakresie 350 ÷ 450 nm. Na otrzymanym widmie zmierzyć z dokładnością do 1 mm wysokość piku przy długości fali 379 nm dla diquatu i 396 nm dla paraquatu. Z otrzymanych danych sporządzić wykres krzywej wzorcowej: wysokość piku (mm) = f (ilość wzorca diquatu lub paraquatu w µg/cm³).

Przed przystąpieniem do pomiarów należy sprawdzić maksimum absorpcji, gdyż na różnych spektrofotometrach może być ono przesunięte o kilka nanometrów.

2.6.7.2. Oznaczanie ilościowe diquatu lub paraquatu. Z otrzymanego wg 2.6.3 lub 2.6.6 roztworu chlorku amonowego odmierzyć 20 cm³ eluatu do probówki i dodać 2 cm³ 0,2-procentowego roztworu dwutioninu sodowego w 0,3M roztworze wodorotlenku sodowego, zamieszać. W ciągu 5 min zmierzyć ekstynkcję w 1- lub 4-centymetrowych kuwetach przy długościach fal: 375, 379, 383, 385 nm (diquat) lub 392, 396, 400, 401 nm (paraquat) w porównaniu z roztworem, przygotowa-

nym z 10 cm³ nasyconego chlorku amonowego z dodatkiem 2 cm³ 0,2-procentowego roztworu dwutioninu sodowego w 0,3M roztworze wodorotlenku sodowego. Zmierzyć na wykresie wysokość piku odpowiadającego wzorcowi diquatu (paraquatu), z dokładnością do 1 mm, a z krzywej wzorcowej odczytać ilość µg/cm³ wzorca. Jeżeli pomiary wykonane są bez rejestratora, należy przy obliczaniu wyników posłużyć się równaniami korygującymi.

Równania korygujące przy pomiarze pozostałości diquatu:

$$E_{379(1)} = 3,79 E_{379} - 2,28 E_{375} - 1,52 E_{385}$$

$$E_{379(2)} = 4,98 E_{379} - 2,49 (E_{375} + E_{383})$$

w których:

E_{375} — wartość ekstynkcji przy długości fali 375 nm,

E_{379} — wartość ekstynkcji przy długości fali 379 nm,

E_{383} — wartość ekstynkcji przy długości fali 383 nm,

E_{385} — wartość ekstynkcji przy długości fali 385 nm.

Równania korygujące przy pomiarze pozostałości paraquatu:

$$E_{396(1)} = 2,91 E_{396} - 1,61 E_{392} - 1,28 E_{401}$$

$$E_{396(2)} = 3,36 E_{396} - 1,68 (E_{392} + E_{400})$$

w których:

E_{392} — wartość ekstynkcji przy długości fali 392 nm,

E_{396} — wartość ekstynkcji przy długości fali 396 nm,

E_{400} — wartość ekstynkcji przy długości fali 400 nm,

E_{401} — wartość ekstynkcji przy długości fali 401 nm.

Z równania E_1 i E_2 obliczyć wartość średnią arytmetyczną ($E_{sr} = \frac{E_1 + E_2}{2}$), którą należy posłużyć się

przy odczytywaniu ilości µg/cm³ diquatu (paraquatu) z krzywej wzorcowej.

2.6.7.3. Obliczanie wyniku oznaczania. Pozostałość diquatu lub paraquatu (x) należy obliczyć w mg/kg wg wzoru

$$x = 10^2 \frac{V \cdot p}{g \cdot O} \quad (2)$$

w którym:

V — całkowita objętość eluatu, cm³,

p — ilość diquatu lub paraquatu odczytana z krzywej wzorcowej, µg/cm³,

g — naważka próbki wziętej do analizy, g,

O — odzysk metody, %, wg 2.7.

W przypadku oznaczania pozostałości diquatu (paraquatu) w glebie, wynik należy podzielić przez współczynnik W w celu przeliczenia na glebę powietrznie suchą (oznaczony wg 2.5.3).

2.7. Wyznaczanie odzysku metody. Przygotować glebę lub materiał roślinny nieskażone diquatem lub paraquatem analogicznie jak w 2.5.2 lub 2.5.4, odważyć 10 próbek gleby po 25 g (odpowiednio wg tabl. 1 10 próbek materiału roślinnego) i umieścić je w kolbach kulistych pojemności 500 cm³. Do trzech kolb, zawierających odważoną ilość analizowanego materiału, dodać 1 cm³ roztworu wzorcowego B, uzyskując stężenie paraquatu (diquatu) na poziomie 0,4 mg/kg. Do kolejnych trzech kolb dodać po 2,5 cm³ roztworu wzorcowego C, uzyskując poziom 0,1 mg/kg. Do następnych trzech kolb dodać po 2,5 cm³ roztworu D, uzyskując poziom 0,05 mg/kg. Ostatnią kolbę pozostawić jako próbę kon-

trolną. Kolby zamknąć korkami, dobrze wytrząsnąć i pozostawić na 3 h. Po upływie tego czasu przeprowadzić analizę wg 2.6. Wyniki obliczyć w procentach odzyskanej substancji aktywnej. Za odzysk metody przyjąć średnią arytmetyczną uzyskanych wyników. Średni odzysk metody przedstawiono w tabl. 2. Odzysk należy sprawdzić wrywkowo co 20 analiz na 2 ÷ 3

próbkach kontrolnych z dwoma różnymi znanymi ilościami roztworu wzorcowego.

2.8. Wynik końcowy oznaczania. Za wynik końcowy oznaczania należy przyjąć średnią arytmetyczną co najmniej dwu oznaczeń, różniących się między sobą nie więcej niż 0,05 mg/kg. Równolegle z badaną próbą przeprowadzić oznaczanie w próbce kontrolnej.

Tablica 2

Rodzaj analizowanego materiału	Naważka (g)	Odzysk, %	
		diquat	paraquat
Warzywa, owoce, ziemniaki	250	70 ÷ 85	75 ÷ 85
Ziarno zbóż	50	65 ÷ 80	70 ÷ 80
Trawa, słoma itp.	100	75 ÷ 85	80 ÷ 95
Gleba	25	80 ÷ 95	85 ÷ 95

K O N I E C

INFORMACJE DODATKOWE

1. Instytucja opracowująca normę — Instytut Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa.

2. Normy i dokumenty związane

PN-78/R-04011 Materiał roślinny i gleba. Pobieranie próbek do ilościowego oznaczania pozostałości pestycydów

Częściowo wykorzystano pracę: „The Bipirydylium Herbicides“ — A, Calderbank; Advances In Pest Control Research, vol. 8, 1968

3. Autorzy projektu normy — dr Barbara Kostowska, mgr Halina Kramer IUNG, Zakład Ekologii i Zwalczenia Chwastów we Wrocławiu.